

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2023

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

200 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en sub-eksaminatore, almal van wie vereis word om 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word in die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal nie enige besprekings of korrespondensie rakende die nasienriglyne aangaan nie. Dit word erken dat daar verskillende sienings oor sekere sake van belang of detail in die nasienriglyne mag wees. Dit word ook erken dat, sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne mag wees.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	C
	1.1.2	B
	1.1.3	D
	1.1.4	A
	1.1.5	C
	1.1.6	B
	1.1.7	D
	1.1.8	A
	1.1.9	C
	1.1.10	B
1.2	1.2.1	D
	1.2.2	G
	1.2.3	A
	1.2.4	J
	1.2.5	I
	1.2.6	H
	1.2.7	B
	1.2.8	C
	1.2.9	E
	1.2.10	F
1.3	1.3.1	plantsuksessie
	1.3.2	blansjering
	1.3.3	dissiplinêre
	1.3.4	gemengde boerdery
	1.3.5	hidroponika
	1.3.6	agritoerisme
	1.3.7	nismark
	1.3.8	volhoubaarheid
	1.3.9	infrastruktuur
	1.3.10	missieverklaring

AFDELING B**VRAAG 2 HULPBRONBENUTTING, GRONDGEBRUIK EN BOERDERY-STELSELS****2.1 LEESSTUK****2.1.1 TWEE PRIMÊRE HULPBRONNE**

- water
- grond
- klimaat
- natuurlike plantegroei

Enige 2

2.1.2 DRIE SEKONDÊRE HULPBRONNE

- tegnologie
- finansies
- arbeid

2.1.3 TERM OM TIPE DATA TE BESKRYF

- (a) grondstruktuur
- (b) grondreaksie/pH
- (c) grondkwaliteite
- (d) topografie

2.2 NATUURLIKE WEIVELD**2.2.1 HOOFREDE VIR VELDAGTERUITGANG**

Swak veldbestuurspraktyke./Toepaslike voorbeelde.

2.2.2 DOELTREFFENDE BEWARING VAN VELD DEUR DIE KAMP-STELSELS.

- (a) Veldtipes met dieselfde potensiaal en smaaklikheid word saam afgekamp.
- (b) Wisselweiding en drukbeweiding is moontlik met gereelde rusperiodes.
- (c) Verskillende groepe diere kan op een plaas aangehou word.
- (d) Verskillende tipes diere met verskillende weigewoontes kan aangehou word.
Waterbane en dele geneig tot erosie kan afsonderlik afgekamp word.
Veeladings kan beheer word volgens die drakrag.
Die brand van kampe kan makliker beheer word.

Enige 4

2.2.3 VERGELYKING VAN SUURVELD MET SOETVELD

- (a) Suur = hoë reënval
Soet = lae reënval
- (b) Suur = fyn tekstuur (klei)
Soet = sanderige tekstuur (sanderig)
- (c) Suur = onmaaklik in volwasse stadium
Soet = smaaklik in volwasse stadium
- (d) Suur = hoë drakrag – beste vir skaapboerdery
Soet = lae drakrag – beste vir beesboerdery

2.2.4 REDES VIR GRONDDEGRADASIE

- (a) oorbenutting deur swak boerderytegnieke
- (b) oorbeweiding
- (c) klimaatsverandering
- (d) besoedeling/afvalstorting
ontbossing
bevolkingsgroei en stedelike uitbreiding

Enige 4

2.3 DIERETREKKRAG

2.3.1 Die bewerking van grond: dieretrekkrag vs meganisasie.

2.3.2 Die ploeg van grond.

2.3.3 Primêre bewerkingsimplement.

2.3.4 Primêre landbousektor

2.3.5 Dieretrekkrag kan in water gebruik word wat nie moontlik is met masjinerie nie.

2.3.6 Voorbeeld:

- Vervoer van produkte, voer, ens.
- Verspreiding van kunsmis, mis, ens.
- Skoffel van onkruid.

Enige 1

Rede: Vermindering van bedryfskoste.

2.3.7 BELANGRIKHEID VAN DIERETREKKRAG VIR BESTAANSBOERE

- Die aanvanklike kapitaalbelegging is 'n baie kleiner beleggings-risiko met dieretrekkras as trekkeraangedrewe meganisasie.
- Die aankoop van diere is goedkoper as implemente wat hul leen.
- Die instandhoudingskoste aan dieretrekkras is minder as by meganiese implemente.
- Meganisasie verminder in waarde (depresieer).
- Dieretrekkras bied 'n alternatiewe bron van inkomste, bv. kalwers, melk, ens.
- Talle bestaansboere is vroue met kinders wat makliker liggewig-toerusting (soos benodig deur donkies) kan hanteer.

2.4 BOERDERYMETODES

2.4.1 KEUSE VAN BOERDERYMETODE

- (a) winsgewendheid
- (b) doeltreffendheid
- (c) markte
- (d) natuurlike hulpbronne
 - klimaat
 - beleid rakende beheer oor hulpbronne
 - menslike kapitaal
 - opleiding

Enige 4

2.4.2 (a) ekstensief

- (b) ekstensief
- (c) intensief
- (d) intensief
- (e) ekstensief
- (f) intensief
- (g) intensief

**VRAAG 3 BOERDERYBESTUUR, SAKEPLAN, ENTREPRENEURSKAP
EN BEMARKING****3.1 SAKEPLAN****3.1.1 TERME VIR AFDELINGS VAN 'N SAKEPLAN**

- (a) titelblad
- (b) produksieplan
- (c) bemarkingsplan
- (d) arbeidsplan/menslikehulpbronplan

3.1.2 TWEE REDES VIR DIE HERSIENING VAN 'N SAKEPLAN

- (a) Veranderinge in die finansiële klimaat: die pryse verander voortdurend.
- (b) Voortdurende veranderinge in die klimaat.
 Tegnologie verander en verbeter voortdurend.
 Wetlike/politieke veranderinge.

Enige 2

3.2 ENTREPRENEURSKAP**3.2.1 DIVERSIFIKASIE EN DIVERSITEIT**

- Diversifikasie verwys na die uitbreiding van die aantal vertakkings/ondernemings om by te dra tot die inkomste van die boerdery. Dit behels die beter benutting van grond, kapitaal en arbeid.
- Diversiteit behels die produksie van verskeie gespesialiseerde produkte van 'n basiese produk.
- Dit behels diversifikasie van produkte binne 'n spesifieke vertakking/produk.
- Dit behels spesialisasie om 'n spesifieke produk te voorsien om voedselsekuriteit te verseker.
- Beide verminder die finansiële risiko's.

Enige 6

3.2.2 FASES IN DIE ENTREPRENEURSPROSES

Rubriek: noem die twee ontbrekende fases: 2 punte

Rangskik die fases in die korrekte volgorde: 4 punte

FASE 1: Identifiseer en evalueer die geleenthede.

FASE 2: Bepaal die hulpbronne wat beskikbaar is of benodig word.

FASE 3: Ontwikkel 'n sakeplan.

FASE 4: Begin en bestuur die besigheid.

3.2.3 DEFINISIE VAN 'N ENTREPRENEUR

'n Entrepreneur is iemand wat 'n geleentheid raaksien of behoefte identifiseer en dan bereid is om 'n risiko te neem om 'n produk of diens aan te bied om in die behoefte/geleentheid te voorsien.

3.2.4 BESTUURSFUNKSIES

- (a) organisering
- (b) motivering
- (c) beheer/kontrole
- (d) beplanning
- (e) besluitneming

3.3 BEMARKING

3.3.1 VOLGORDE VAN BEMARKINGSFASETTE

c b a

3.3.2 BEMARKINGSWETTE

- (i) b
- (ii) a
- (iii) c

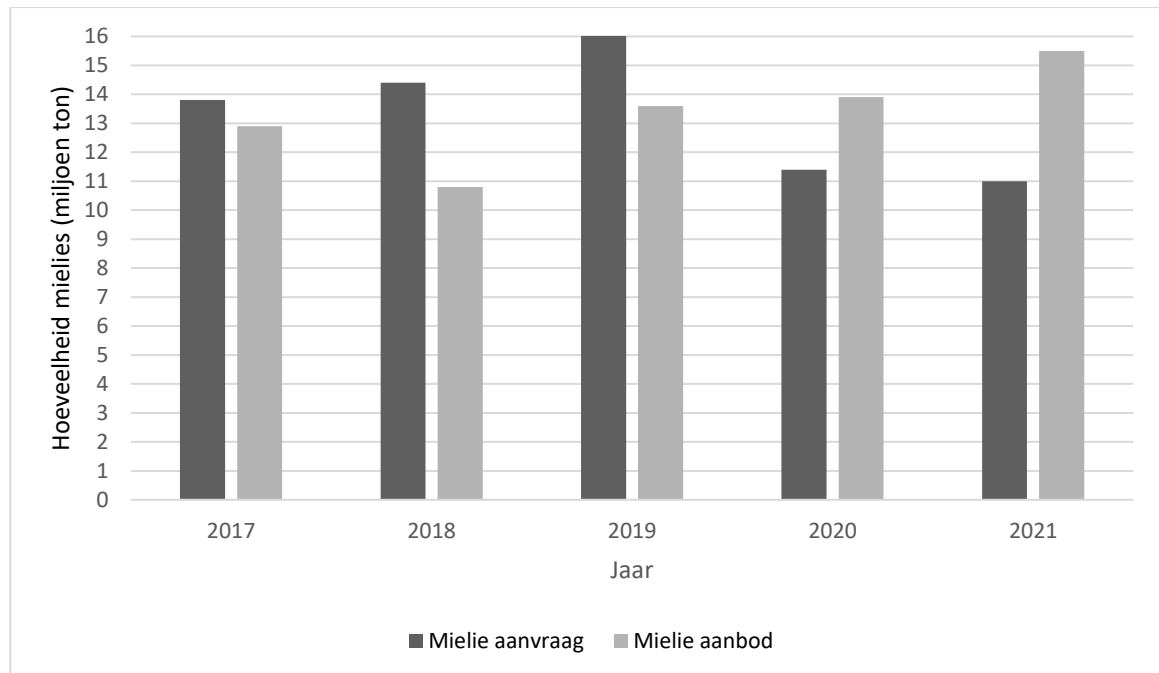
3.3.3 FAKTORE WAT DIE VRAAG NA PRODUKTE BEPAAL

- Prys van die produk.
- Smake en voorkeure van die verbruikers.
- Die aantal verbruikers.
- Die inkomste van die verbruikers.
- Die pryse van mededingende produkte.
- Reeks goedere bekend gestel aan die verbruikers.
- Kwaliteit van die produk

Enige 4

3.3.4 MIELIEPRODUKSIE IN SA.

(a) STAAFGRAFIEK

Merk Rubriek

Opskrif	1
X-as korrek benoem	1
Y-as korrek benoem	1
Korrekte kalibrasie van X en Y as	1
Staafigrafiek	1
Alles korrek	1
Totaal	6

- (b) Jaar waarin meeste koop (aanvraag): 2018
- (c) Jaar waarin meeste aanbied (aanbod): 2021
- (d) Die algemene tendens is dat die aanbod van mielies styg (verhoog) en die aanvraag na mielies daal (verlaag).
- (e) INVLOED VAN PRYS OP AANBOD

As die prys hoog is bv. 2021 is die aanbod hoog
of

As die prys laag is bv. 2018 is die aanbod laag

- (f) REDE WAAROM DIE TENDENS NIE VANAF 2017 TOT 2021 GEHANDHAAF WORD NIE

In 2018 was die aanbod laag aangesien daar 'n tekort aan mielieproduksie a.g.v. 'n lae reënval gedurende die jaar was.

VRAAG 4 FINANSIËLE BEPLANNING, REKORDHOUDING EN WAARDETOEVOEGING

4.1 KORREKTE TIPE AANTEKENINGE

- Die vaar van elke lam aanteken.
- Die moernommer met geboortedatum aanteken.
- Die aanteken van meerlinge, ens.
- Geboortegewigte aanteken.
- Speengewigte en na-speengewigte aanteken.
- Gebruik geloofwaardige aantekeningprogramme soos SA Stamboek.
- Aanteken van unieke identifikasienommer van lam.
- Aanteken van prestasietoetsing.
- Aanteken van produksie (vleis/wol/reproduksie).
- Finansiële rekords
- Voedings rekords

Enige 4

4.2 FINANSIES

4.2.1 VOLTOOIDE BALANSSTAAT

Bate-items	Waarde	Laste-items	Waarde
Kontant	R80 000	Stroperlening	R2800 000
Waarde van opstal	R3 200 000	Oortrokke bankrekening	R220 000
Waarde van plaas	R3 150 000	Verbandlening	R4 900 000
Implemente op plaas	R1 650 000	Koöperasie-rekening	R210 000
Waarde van voertuie	R680 000		
Lewende hawe op plaas	R390 000		
		SUBTOTAAL	
		NETTO KAPITAAL	
TOTAAL		TOTAAL	

Rubriek: 1 punt vir korrekte plasing van bates en laste = 1 punt

6 bates = 1 punt vir elke 2 = 3 punte

4 laste = 1 punt vir elke 2 = 2 punte

4.2.2 BEREKENING VAN NETTO WAARDE VAN PLAAS

Bates =

R80 000 + R3 200 000 + R3 150 000 + R1 650 000 + R680 000 +
R390 000 = R9 150 000

Laste = R2 800 000 + R220 000 + R4 900 000 + R210 000
= R8 130 000

Netto waarde = Bates – Laste
= R9 150 000 – R8 130 000
= R1 020 000

4.2.3 ONTLEDING VAN ANTWOORD T.O.V. WINSGEWENDHEID EN LEWENSVATBAARHEID

- Die plaas is winsgewend.
- Die plaas is lewensvatbaar.
- Die rede is dat die plaas 'n positiewe netto waarde van R1 020 000 toon.

4.2.4 VERKLAAR BEGRIPPE

- (a) Likiditeit verwys na die invloei en uitvloei van fondse oor die kort termyn. Dit word bepaal deur die verskil tussen die bates en laste te bereken.
- (b) Solvensie is die mate waartoe die bates die verpligtinge van 'n boerderyonderneming oorskry.

4.3 BEMARKINGSFUNKSIE

4.3.1 Opberging

4.3.2 Verpakking

4.3.3 Vervoer

4.3.4 Finansiering

4.3.5 Verkope

4.4 4.4.1 GUNSTIGE TOESTANDE VIR MIKRO-ORGANISMES

- Vog
 - Geskikte temperatuur
 - Geskikte pH
 - Suurstof/koolstofdoksied (aërobiese/anaërobiese organismes)
 - Regte bron/produk/habitat
- Enige 4

4.4.2 METODEDES OM MIKRO-ORGANISMES UIT TE SKAKEL

- (a) Beroking
- (b) Bestraling
- (c) Pasteurisasie
- (d) Sterilisasie
- (e) Fermentasie
- (f) Filtrasie

4.5 REDES/VOORDELE VAN VERPAKKING VAN PRODUKTE

- Verleen beskerming teen mikrobiiese kontaminasie, vuilheid, lig, vog, ens.
- Vergemaklik hantering./Vervoer
- Om inligting oor te dra.
- Om produkte te identifiseer.
- Verhoog waarde van produk.
- Verleng raklewe.
- Vertoon beter./Bemarking

Enige 4

4.6 DIE OES VAN PRODUKTE

4.6.1 FAKTORE WAT IN AG GENEEM MOET WORD MET BEPLANNING VOOR DIE OES

- Tyd van oes.
- Hoeveelheid arbeid.
- Begindatum en einddatum.
- Oesmetode.
- Besikbaarheid en hoeveelheid van oestoerusting.
- Beskermende klere vir oes
- Weervoorspelling.

Enige 4

4.6.2 VOORDELE EN NADELE VAN MEGANIESE OES VAN TAMATIES

- Voordele:
- Dit is vinniger as oes met die hand.
 - Minder arbeid word vereis.
 - Kan groot gebiede oes.

- Nadele:
- Dit is duur/kapitaalintensief.
 - Dit vereis onderhoud.
 - Dit vereis gespesialiseerde kennis.
 - Kan produk kneus/beskadig

Totaal: 200 punte